

METODYKA OPRACOWYWANIA STATYSTYKI TRANSAKCJI

Statystyka transakcji jest uzupełnieniem statystyki stanów o informacje, które umożliwiają analizę zmian wielkości monetarnych wynikających z transakcji finansowych pomiędzy monetarnymi instytucjami finansowymi (MIF) a pozostałymi sektorami gospodarki. Przyjęta przez NBP metoda wyliczania transakcji, spójna z metodą stosowaną przez Europejski Bank Centralny (EBC), pozwala w sposób przybliżony oszacować wartość transakcji w sytuacji, kiedy dane o przeprowadzonych transakcjach nie są przekazywane przez podmioty sprawozdawcze. Na zmianę stanu danej kategorii aktywów i pasywów pomiędzy dwoma okresami sprawozdawczymi mają wpływ zarówno transakcje finansowe, jak również operacje nietransakcyjne. W celu pokazania zmian danego instrumentu tylko z tytułu transakcji finansowych należy, zgodnie z metodyką EBC, ze zmian absolutnych w stanach pomiędzy dwoma okresami sprawozdawczymi wyeliminować zmiany o charakterze nietransakcyjnym. Umożliwia to bardziej poprawne i znaczące analitycznie wyliczenie dynamiki kategorii monetarnych.

Transakcje finansowe mają miejsce, kiedy MIF nabywa/zbywa aktywa finansowe (np. udziela kredytów lub kupuje/sprzedaje ze swojego portfela papiery wartościowe) i zaciąga/splaca zobowiązania (np. przyjmuje lub wypłaca depozyty). Wartość dokonywanych transakcji stanowi odzwierciedlenie rzeczywistej aktywności danej instytucji.

Natomiast zmiany w stanach z tytułu *operacji nietransakcyjnych* są wynikiem, np. zmiany cen papierów wartościowych posiadanych przez MIF lub kursu waluty obcej, w której zdenominowana była część aktywów i pasywów.

Informacje o operacjach nietransakcyjnych (CEV), tj. korekty, obejmują zmiany stanów z tytułu:

- A** zmiany wyceny (*revaluations*):
 - wyceny papierów wartościowych (*revaluations of securities*),
 - spisania kredytu w ciężar rezerw/odpisów (*write offs/write-downs*),
- B** reklasyfikacji (*reclassifications*) i innych korekt np. błędów w sprawozdaniach (*other statistical factors*),

C zmian kursów walutowych (*exchange rate adjustments*).

Rodzaje operacji nietransakcyjnych (korekt)

A. *Zmiana z wyceny papierów wartościowych* obejmuje wartość zmian stanów wynikającą z wyceny papierów wartościowych znajdujących się w portfelach MIF pomiędzy kolejnymi okresami sprawozdawczymi. Zmiany te mają wpływ na stan portfela papierów wartościowych, ale nie są spowodowane zakupem lub sprzedażą papierów.

Zmiana z wyceny nie dotyczy depozytów i kredytów, które zgodnie z wymogami Rozporządzenia EBC/2008/32 wykazywane są według wartości nominalnej i dlatego nie podlegają tego typu korektom (za wyjątkiem korekt dla instrumentów w walutach obcych, związanych ze zmianami kursów walutowych).

W przypadku, gdy kredyt jest nieściągalny, może on zostać wyksięgowany w części lub w całości z bilansu MIF, czyli zostaje usunięty z należności MIF od klienta, a kwota tych należności spisana jest w ciężar utworzonych odpisów/rezerw celowych/¹ (*spisany w ciężar odpisów/rezerw*). Taka operacja wymaga wykazania jej jako korekty, ponieważ ma wpływ na zmianę stanu kredytów, tj. powoduje pomniejszenie portfela kredytowego MIF, które nie nastąpiło jednak w wyniku spłaty zadłużenia, czyli transakcji, i nie zmienia też wielkości finansowania przez sektor MIF.

B. *Reklasyfikacje i inne korekty* obejmują:

- zmiany w populacji MIF,
- zmiany klasyfikacji aktywów i pasywów, np. związane z modyfikacją metodologii lub błędami sprawozdawczymi.

Przykładem zmian w populacji MIF jest wyłączenie/włączenie instytucji z/do sektora MIF w wyniku likwidacji instytucji lub zaliczenia jej do sektora MIF ze względu na rozszerzenie

¹ MIF dokonują tej operacji zgodnie z przyjętymi przez siebie zasadami Międzynarodowych Standardów Rachunkowości/Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej lub Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, Dz.U. Nr 235, poz. 1589.

definicji tego sektora (np. zaliczenie przez NBP do populacji MIF spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (SKOK) i funduszy rynku pieniężnego).

Zmiany klasyfikacji aktywów i pasywów obejmują np. zmianę sektora posiadającego dany instrument lub ujęcie operacji w innym niż dotychczas instrumencie, w tym zmianę przedziału terminowego. Tego typu zmiany nie są wynikiem przeprowadzonych transakcji, a jedynie odmiennego ich rejestrowania, dlatego też należy uwzględnić z tego tytułu odpowiednie korekty.

C. Korekty z tytułu różnic kursowych dotyczą zmian stanów wynikających ze zmian wyceny aktywów i pasywów denominowanych w walutach obcych, a powstałych w rezultacie zmiany kursów tych walut.

Sposób wyliczania miesięcznych zmian transakcyjnych

Punktem wyjścia do obliczenia zmian transakcyjnych dla dowolnego okresu, np. zmian kwartalnych, 12-miesięcznych jest ustalenie wartości miesięcznych zmian transakcyjnych (F_t^M), liczonych na bazie miesięcznego przyrostu absolutnego ($L_t - L_{t-1}$), gdzie L_t oznacza stan zmiennej w okresie badanym, a L_{t-1} stan zmiennej miesiąc wcześniej, skorygowanego o wartości zmian miesięcznych czynników nietransakcyjnych, tj. zmian wynikających z reklasyfikacji (C_t^M), zmiany kursów walutowych (E_t^M) oraz zmiany wyceny (V_t^M).

$$F_t^M = (L_t - L_{t-1}) - C_t^M - E_t^M - V_t^M$$

Dla uproszczenia w dalszej części opisu zmiany wynikające z wymienionych czynników nietransakcyjnych zostały oznaczone symbolem CEV_t^M .

$$F_t^M = (L_t - L_{t-1}) - CEV_t^M$$

Znając wielkość miesięcznych zmian transakcyjnych (F_t^M) można następnie wyliczyć wielkość **względnej miesięcznych zmian transakcyjnych** (a_t^M) według formuły:

$$a_t^M = \frac{F_t^M}{L_{t-1}}$$

Aby otrzymać miesięczne tempo zmian transakcyjnych wyrażone w procentach, należy powyższe wyrażenie pomnożyć przez 100.

Wzór na miesięczne tempo zmian transakcyjnych różni się od wzoru obecnie liczonego tempa zmian s_t^M o wartość CEV_t^M w liczniku odejmowaną od miesięcznego przyrostu absolutnego $(L_t - L_{t-1})$.

$$a_t^M = \frac{(L_t - L_{t-1}) - CEV_t^M}{L_{t-1}} * 100 \quad \text{wobec} \quad s_t^M = \frac{L_t - L_{t-1}}{L_{t-1}} * 100$$

Sposób wyliczania 12-miesięcznego tempa zmian transakcyjnych (a_t)

12-miesięczne tempo zmian transakcyjnych jest liczone w oparciu o wielkość względną miesięcznych zmian transakcyjnych według poniższej formuły:

$$a_t = \left[\prod_{i=0}^{11} \left(1 + \frac{F_{t-i}^M}{L_{t-1-i}} \right) - 1 \right] * 100$$

$$a_t = \left[\left(1 + \frac{F_t^M}{L_{t-1}} \right) \left(1 + \frac{F_{t-1}^M}{L_{t-2}} \right) * \dots * \left(1 + \frac{F_{t-11}^M}{L_{t-12}} \right) - 1 \right] * 100$$

Obecnie 12-miesięczne tempo zmian nie uwzględnia składnika CEV i liczone jest według formuły:

$$s_t = \left[\prod_{i=0}^{11} \left(1 + \frac{L_{t-i} - L_{t-1-i}}{L_{t-1-i}} \right) - 1 \right] * 100$$

$$s_t = \left[\left(1 + \frac{L_t - L_{t-1}}{L_{t-1}} \right) \left(1 + \frac{L_{t-1} - L_{t-2}}{L_{t-2}} \right) * \dots * \left(1 + \frac{L_{t-11} - L_{t-12}}{L_{t-12}} \right) - 1 \right] * 100$$